

sač Tvojih namenov, na novo so se prebudili potomci Tvojega ljudstva, Tvoje mišljenje, Tvoji nazori so obveljali, verige klerikalstva, s katerimi so bila ljudstva okovana, padajo raz naših rok, a prvi njihov klep razdrobil si zmagonosno — Ti!

Prebujenje vlada sedaj v naravi, prebujenje vlada tudi med nami. Krasna spomlad bode sledila v naravi temu prebujenju, sledilo bode solnčno poletje, bogata jesen, a duševnemu prebujenju ljudstva bodejo sledili njega svitli bodoči dnevi, katere je z veseljem zrlo uže jasno duševno oko neumrljivega Jožefa II.

Slava Ti cesar Jožef drugi, ki si to prebujenje želel svojim ljudstvom, slava Ti, ki si položil prvi mogočno svojo roko na fundament vsega ljudskega zla, na klerikalizem!

Do sedaj mogočno zidovje klerikalne palače je začelo pokati, duh Tvoj pa, veliki cesar, kateri vlada med nami, naj bo v bodoče zvesti naš spremljevalec, potem se nam ni bati, da se ne bi ta palača zasipala na skorem v prah in pepel!

Da, tedaj. . !

Pred malim številom let, starejši ljudje izmed kmetov še imajo te čase gotovo v spominu, ni bilo treba pošiljati starišem svojih otrok v šolo, ni jim bilo treba skrbeti za njih šolski obisk, ne, k večjemu če je oče svojega otroka sam doma naučil za silo pisati ali pa še to ne. Naši starci na kmetih navadno ne znajo ne brati, tudi ne pisati, nekateri niti ne čez sto šteti. Oglejmo si tedajne čase malo bolj pri luči!

O ljudskih šolah, kakor jih imamo danes, ni bilo ne sluha ne duha, ljudstvo je živelo v beli dan ne meneč se za drugo, kakor za svojo mizo in — posteljo, k večjemu še za ta ali drugi odstavek katekizma, kateri se mu je v cerkvi ali pa v takozvani nedeljski šoli tako dolgo prežvekoval od dušnega pastirja, dokler ga ni znalo staro in mlado na pamet, ne da bi ga razumelo!

V dolgi črni suknji, katero mu je podelil na-

Čuden čudež

V farovžu je bil obed. Nosilo se je na mizo za dobrih pet kopačev in sicer najbolj finih reči. Pri mizi pa je sedel častivreden gospod župnik sam. Župnik se je z očevidnim veseljem trudil spraviti cele kupe pečenk pod streho, stregel pa mu je suh mežnar, kateri je pri tem prizoru na debelo požiral — sline.

Ko si je župnik do dobrega napolnil okrogli trebuh, zalil še jed povrh s par kozarci dobre starine, začele so mu ravno ko je srkal sladko kaplico, rojiti po glavi čudne misli. Župnik pogleda srpo mežnarja in vsklikne: »Ti mežnar, ti si pregrešni človek! Ti ne dajes faranom dobrega vzgleda, jaz te moram spomniti vendar enkrat na tvojo dolžnost. Ti si že štiri leta v moji službi, a vendar nisi bil še niti ne enkrat pri spovedi!« — Mežnar se ponižno nakloni in reče: »Častivredni, jaz sem mislil, ker vi itak poznate moje življenje, da ni treba, da bi šel še povrh k spovedi!«

Na to reče župnik: »Ne, ne, to moram jaz bolje vedeti kakor ti, hajd, opravi še danes, opravi takoj svojo krščansko dolžnost, ker imava sedaj ravno oba čas!«

Hočeš, nočeš, mežnar je moral ubogati. V farovži je

navadno župnik, ko je sam več ni mogel rabiti, stopal suh, bled moziček v tej ali drugi fari ob naspol podrte koče tik cerkve. Moža so imenovali — učitelja, ljudskega učitelja, koči pa so dali — šola.

Ta bled, suh mož pometal je navadno tudi keč, zvonil je mrtvim, zakopal mrliča, snažil župnika obleko in čevlje, stregel v farovži »gospodom« obedu in se globoko klanjal farški gospodični, katere je tu in tam postregla njegovemu želodcu z ostanki farške mize. Vsak dan je poljubil večkrat blagoslovljeno župnikovo tolsto, okroglo roko, in ves teden je mučil od ranega jutra do poznega večera, v tleh deljo pa je skrtačil isto svojo edino črno suknjo. Zlezal je na »kor«, izsilil starim orglam se svojimi tenkimi, dolgimi prstami »mile harmonije« in tem, ko je sam zapel s hripavim glasom zvišano »cerkveno pesen« Bogu na čast in svojim sofaranom — zabavo!

To je bil učitelj — ljudski učitelj! In z veseljem je vse to opravljal ta mož, dobro vedoč, da ga ni mogel gospod župnik ne bode preganjal, da mu ni bil milostljiv šolski nadzornik, da ga bode napram njemu šolskemu nadzorniku, mogočnemu dekanu še čisto le hvalil, ko pride ta — kot šolski inšpektor, do njega vedoč, da nasprotno ne sme ravnati, ker se mu je jima gače odtegnejo mili darovi iz farovža!

Tako mimogredoč je pogledal tu in tam tudi v šolo, pokazal otrokom to in ono »buhštabo« in povlekel, kaj želijo in kaj hočejo imeti »milostljivi župnik« in prevzvišeni, vsegamogočni šolski »inšpektor«, visoki gospod »dehant!«

Da, tedaj, tedaj je cvetla pšenica vsem dolab suknežem, tedaj so igrali prvo vlogo med našim umnim ljudstvom, a ljudstvo pa je taval v temi, v bogvednostni, enako slepcu, katerega vodi preširen denarjski paglavec!

Da, tedaj se je brez skrbi gulilo od bogeljev farovžev kmečko ljudstvo, brez skrbi so se mu na očala plačila in ubogo, dobro ljudstvo pa je radovoljno plačevalo, radovoljno je zaupalo svojim duševnim plov-

stala, kakor je to še po nekd navada, spovednica, v kateri so se navadno spovedovale čiste farške device, ki so prihajale vsaki teden k spovedi. Župnik se je vsedel v spovednico in mežnar je pobožno pokleknil. Dolgo je župnik spraševal o vsem blagoslovnem in nemogočem mežnarja. Mežnar pa je skesan in vse odgovarjal. Na to pa vpraša župnik mežnarja: »Koliko si bil brez mojega vedenja v kleti in kolikokrat si kradel tamo vino?« — Mežnar je molčal. Župnik je ga vprašal še enkrat: »Mežnar je molčal kakor riba. Župnik zakriči na ves glas: »Falot tatljivi, kolikokrat si bil brez mojega vedenja v kleti?« Mežnar je pobožno gledal na župnika in je molčal kakor grob!

Župniku se je zdelo to vendar odveč, ves razburjen iz spovednice in zakriči nad mežnarjem: »Ali si postal mutasti, zakaj ne odgovarjaš več na moja vprašanja?« Mežnar gleda s kislim obrazom župnika in reče: »Oh, čudno, čudno, videl sem sicer, da so gospod župnik nekaj govorili, toda slišal nisem zares ničesar!«

Župnik je na široko usta odprl.

»Ne, ne, milostljivi gospod«, reče mežnar, »jaz nisem ničesar slišal, zgodil se je najbrž čudež. Ako mi ne verjamate, pa pokleknite sami tukaj sem, kjer sem jaz klečal, jaz poved-

stirjem misleč, da si s pokorščino napram svojim pijavkam zasluži in — kupi neskončno veselje v svetih nebesih!

Kar bodeš sejal v rahlo, počinjeno spomladansko zemljo, to bode pognalo močne kali in razvilo bode svoj čas bujno cvetje, rodilo ti obilni sad! Kar vcepiš v mlado, občutljivo človeško srce, to bode v njem pognalo močne korenine, izrastlo bode iz teh korenin mogočno drevo, katerega ne podere nikdar in nikdar še tako burnega življenja vihar.

Da, tedaj, v tistih temnih časih, tedaj se je v cepila v mlada srca — pesja pokorščina napram duhovščini in ti cepiči so bujno rastli, ker je mladim drevescam stregel na svoj način vrtnar, farški hlapec, z imenom — ljudski učitelj!

In ravno tedaj rastli so najbolj farški trebuhi, vršile se na kmečke stroške farške pojedine, živeli so duhovniki, kakor kapuni v kobačah, a pital jih je v nje zateleban kmet, kateri je zvedel, ker ni znal brati in ne pisati, od sveta samo toliko, kolikor se mu je povedalo od njega z prižnice, v spovednici ali pa v farovži. — In danes?

Oglejmo si malo bolj natanko po čem hrepeni večina duhovčine — hvala Bogu vsa ne — dandanes! Dandanes stokajo naši klerikalci najbolj radi tega, ker se jim je odtegnil upliv v šoli. Neznosno jih skeli, da dandanes noče učitelj pometati cerkve, noče snaziti farških čevljev, noče lizati nežno belih, blagoslovljenih duhovniških rok, peče jih, da so nastavljeni kot učitelji tu in tam — žalibog povsod ne — močje, polni navdušenja za ljudski blagor, naše klerikalčke — grize, da je začel vladati duh prostosti v naših šolah in njih neumorno delovanje je napeljano proti temu, da bi ta duh zatrl, da bi dobili šolo in ž njo ubogo mladino zopet v svoje neusmiljene kremplje! In ker se jim to kratko malo ne da, prizadevajo si vsaj meje postaviti uplivu liberalno mislečih učiteljev in zato kričijo v enomur: »Za veronauk mora se odločiti več ur šolskega poduka na teden, šolski obisk naj se skrajša, deca naj hodi samo šest let v šolo,« za to se prilizujejo tu in tam učiteljem, želeč

bodem šel na vaše mesto in vam bodem nekaj zaklical, videli bodete, da ne bodete slišali niti ne besedice!« Po dolgem obotavljanju poklekne naposled župnik zares k spovednici, da bi dokazal mežnarju zopetno laž, mežnar pa vstopi v spovednico. Ko je podržal župnik uho na omrežje, je zakričal mežnar: »Župnik, zakaj si trkal v zadnjem tednu, ko me ni bilo doma, vsako večer na okno moje mlade žene?« Župnik je molčal. Mežnar ponovi na ves glas še enkrat svoje vprašanje. Župnik je molčal, kakor riba. Mežnar zakriči na ves glas: »Kaj si hotel od moje žene še sinoči o polnoči?« Župnik je pobožno gledal na mežnarja in je molčal, kakor grob.

Sedaj pa skoči mežnar ves razburjen iz spovednice nad župnika in reče: »Zakaj pa ne odgovorite častivredni?« »Da, odgovori župnik s kislim obrazom »tukaj zunaj se zares nič ne sliši, tudi jaz sem te sicer videl govoriti, a slišal pa nisem resnično nobene besede!«

Na to se je mežnar župniku ponižno naklonil in rekel: »Gospod, čuden čudež se je zgodil!«

»Pri Bogu je vse mogoče« je odgovoril pobožno in poveljno župnik in je šel zopet v obednico nazaj.

Sem slišal, da župnik mežnarja ni več nikdar silil v spovednico.

jih dobiti v svoje zanjke! In ko se je uvedel od pametnih možev tu in tam v kmečkih šolah na Štajerskem poduk družega deželne jezika, toraj nemškega, kdo je bil najbolj proti temu poduku, kdo pogleduje s srpim svojim pogledom najojstreje po vsaki nemško-slovenski slovnici, želeč jo uže s pogledom razdrobiti na drobne kose?

To so tisti dolgosukneži, tisti klerikalčki, kateri želijo, da bi tavallo ljudstvo v nevedi, v temi, da bi se slepo dalo voditi od njih kakor tedaj, ko je bil farški debeluh mogočni gospodar suhega, stradajočega možicelna, katerega je ljudstvo nazivljalo z imenom gospod učitelj!

Kmet, h čemu le neki silijo nekateri duhovniki toliko tvojo deco v klosterske šole, h čemu ustanavljajo svoje farške šole se svojimi farškimi učitelji vpijoč: Dajte, dajte denarja za — **narodno šolo!**

To je figa, ne pa narodna šola, take šole so lestve (lojtre) po katerih plezi klerikalstvo proti višini svojega nekdanjega upliva, podpira pa te lestve se svojim itak že dovolj obremenjenim hrbtom ubogi, teptani kmet!

Vso to prizadevanje duhovčine naj še toliko vpije, da je narodnost, vera itd. v nevarnosti, vso to prizadevanje pridobiti zopet kmečko mladino v svojo oblast, ni ničesar družega, kakor duhovniško zakrito poželenje po tistih tedajnih, za njo toli blaženih, temnih časih!

Kmet, ako se ti priklati kaki farški podrepnik in ti reče: »Glej ga, Stajerca, sedaj že udriha po duhovnikih zavoljo tega, ker nam ti želijo ustanoviti šole za našo mladino, želeč, da bi se kaj dobrega naučila,« kmet, vprašaj tega hinavca, zakaj je pred kratkim na Koroškem podaril in izročil neki župnik farški šoli na stotine svetlih, iz kmeta »izfehtanih« kronic, ravno isti župnik, ki je računal kmetu samo za en pogreb, ki ni trajal niti ne četrt ure, nad sto kron? Vprašaj ga, ako te smatra za takega neumnega tepca, da bodeš verjel, da bi tisti, kateri guli in dere odrasle kmete, porabil ta iz kmeta izguljen denar v prid in korist ne odrasle kmečke mladine?

Sicer pa mu lahko daš za odgovor brati tudi to le.

Velikansko znanje, katero si je priborilo tisočero in tisočero jasnih glav starega veka, je bilo v takozvanem srednjem veku človeške dosedajne zgodovine shranjeno skoraj izključno v velikih klostrih, bilo je v rokah duhovčine! In duhovščina je hranila, kar jej moramo pripoznati, te pridelke človeškega truda, človeškega uma kakor dragocen biser, čuvala ga je, kakor čuva človek luč svojega očesa, seveda na — svoj način.

Vso tedajno šolstvo, vsa veda, vsa omika, ves poduk človeštva bil je v rokah duhovčine. In koliko te vede, tega poduka so občutila tedajna ljudstva brez ozira na narodnost, katero sladko sadje omike so tedaj ljudstva uživala pod varstvom duhovniških čuvajev omike?

O, dovolj, še — preveč!

Tisočero in tisočero gromad je vsplamtelo, na